

Læreplan i psykologi - programfag i utdanningsprogram for studiespesialisering

Fastsatt som forskrift av Utdanningsdirektoratet 23. juni 2016 etter delegasjon i brev av 13. september 2013 fra Kunnskapsdepartementet med hjemmel i lov 17. juli 1998 nr. 61 om grunnskolen og den vidaregåande opplæringa (opplæringslova) § 3-4 første ledd.

Gjelder fra 01.08.2016

Gjelder til 31.07.2022

Formål

Programfaget psykologi er et allmenndannende fag, og psykologisk grunnforståelse er sentralt i de fleste samfunnsmessige og mellommenneskelige sammenhenger. Programfaget skal gi en innføring i sentrale psykologiske emner og gi en orientering om viktige psykologiske forsknings- og anvendelsesområder og trekk ved den moderne psykologiens historie. Psykisk helse er i fokus både lokalt, nasjonalt og internasjonalt, og programfaget har som mål å gi basiskunnskaper om hva som hemmer og fremmer psykisk helse.

Opplæringen skal bidra til å stimulere den enkelte til å tenke, forstå og reflektere over samspillet mellom individ og samfunn i et livslangt perspektiv og gi den enkelte økt forståelse, respekt og toleranse uavhengig av kultur og bakgrunn. Programfaget skal bidra til utvikle evne til samarbeid, kreativitet og analytisk refleksjon. Videre skal det bidra til kunnskap om begreper, modeller og teorier i psykologien som grunnlag for å utvikle egen og andres tenkning.

Opplæringen skal åpne for bruk av varierte læringsarenaer og læringsstrategier. Opplæringen skal oppøve evne til bevisst og selvstendig kritisk tenkning i møte med ulike typer av kilder. Programfaget skal utvikle kompetanse som kan danne grunnlag for deltakelse i samfunns- og yrkesliv og for videre studier. Faget gir anledning til tverrfaglig perspektiv og tverrfaglig samarbeid.

Struktur

Psykologi består av to programfag: Psykologi 1 og Psykologi 2. Programfagene kan velges uavhengig av hverandre.

Programfagene er strukturert i hovedområder som det er formulert kompetansemål for. Hovedområdene utfyller hverandre og må sees i sammenheng.

Oversikt over hovedområdene:

Programfag	Hovedområder				
Psykologi 1	Psykologiens historie og utvikling	Utviklings- psykologi	Mennesket og læring	Psykologiens biologiske grunnlag	Mennesket og helse
Psykologi 2	Psykologien i dag	Sosial- psykologi	Kommunikasjon	Helsepsykologi	

Hovedområder

Psykologi 1

Psykologiens historie og utvikling

Hovedområdet handler om hvordan psykologien har utviklet seg fra å være "læren om sjelen" til å bli "studiet av bevisstheten, opplevelse og atferd". Det dreier seg om hvordan menneskekunnskap og vitenskapelig basert psykologi er blitt et eget og omfattende fagområde.

Utviklingspsykologi

Hovedområdet handler om psykologisk utvikling fra unnfangelse til død. Det dreier seg om hvordan individuelle forskjeller oppstår og betydningen av arv og miljø for utviklingen, og om hvordan psykologisk kunnskap kan anvendes.

Mennesket og læring

Hovedområde handler om hvordan ulike psykologiske faktorer fremmer eller hemmer læring. Det dreier seg også om forskjellige læringsteorier, former for læring og læringsstrategier. Kildebruk og kildekritikk inngår også i hovedområdet.

Psykologiens biologiske grunnlag

Hovedområdet handler om å forstå hvordan biologiske forhold påvirker menneskets opplevelser av seg selv og omgivelsene. Det dreier seg om hvordan nerve- og hormonsystemet er relatert til behov, bevissthet og adferd.

Mennesket og helse

Hovedområdet handler om hva som påvirker vår helsetilstand, og hvordan psykisk helse påvirkes av den tiden vi lever i. Det dreier seg også om hvordan vi best mulig kan fremme psykisk helse.

Psykologi 2

Psykologien i dag

Hovedområdet handler om ulike psykologiske retninger innen dagens psykologi, og om psykologiens bruksområder i samfunnet.

Sosialpsykologi

Hovedområdet handler om individet som en del av det sosiale fellesskapet. Det dreier seg om grupper, roller, verdier og holdninger, og om sosial kompetanse, ledelse og makt.

Kommunikasjon

Hovedområdet handler om ulike kommunikasjonsmåter og samhandling. Det dreier seg om kommunikasjon på tvers av og innenfor ulike kulturer. Det omfatter også kommunikasjon knyttet til massemedia og digital kommunikasjon. Kildebruk og kildekritikk inngår i hovedområdet.

Helsepsykologi

Hovedområdet handler om ulike typer forebyggende helsearbeid. Det dreier seg om ulike psykiske vansker, og hvordan disse kan forebygges og behandles.

Timetall

Timetallet er oppgitt i 60-minutters enheter:

Psykologi 1: 140 årstimer

Psykologi 2: 140 årstimer

Grunnleggende ferdigheter

Grunnleggende ferdigheter er integrert i kompetansemålene der hvor de bidrar til utvikling av og er en del av fagkompetansen. I psykologi forstås grunnleggende ferdigheter slik:

Muntlige ferdigheter i psykologi innebærer å presentere og fremstille psykologiske temaer på en forståelig måte. Det innebærer å kommunisere, lytte og gi respons til andre.

Å *kunne skrive* i psykologi innebærer å framstille tekster presist, strukturert og selvstendig ved å bruke fagets sentrale begreper.

Å *kunne lese* i psykologi innebærer å utvide ordforråd og begrepsbeherskelse ved å lese psykologisk tekstmateriale. Det vil si å forklare meningsinnholdet, vurdere og tolke ulike tekster.

Å *kunne regne* i psykologi innebærer å tolke tabeller og andre former for statistiske framstillinger og trekke ut og drøfte hovedtendenser.

Digitale ferdigheter i psykologi innebærer å søke etter informasjon på en selvstendig og kritisk måte. Det innebærer også å beherske digitale kildehenvisninger og vurdere risiko knyttet til digital kommunikasjon.

Kompetansemål

Psykologi 1

Psykologiens historie og utvikling

Mål for opplæringen er at eleven skal kunne

- gjøre rede for hovedtrekk i psykologiens utvikling fra filosofisk tenkning til dagens vitenskapelige og anvendte psykologi
- gi en oversikt over viktige temaer i psykologisk grunnforskning og i anvendt psykologi
- forklare forskjellen mellom samfunns- og naturvitenskapelig tilnærming til faget
- gjøre rede for parapsykologi som fenomen

Utviklingspsykologi

Mål for opplæringen er at eleven skal kunne

- gjøre rede for ulike utviklingsområder knyttet til teorier om menneskets utvikling fra unnfangelse til død
- definere personlighet, og gjengi ulike personlighetsteorier
- gjøre rede for betydningen av arv og miljø i menneskets utvikling
- drøfte sammenhenger mellom erfaringer i oppveksten og holdninger og verdier som voksen
- gjøre rede for ulike emosjoner og behov, og hvordan disse påvirker og styrer atferd
- beskrive hvordan mennesket utvikler sitt selvilde og sin identitet
- gjøre rede for forsvarsmekanismer og mestringsstrategier
- gjøre rede for begrepet persepsjon, og forklare hva som menes med selektiv persepsjon

Mennesket og læring

Mål for opplæringen er at eleven skal kunne

- definere læring, og gjøre rede for ulike læringsteorier
- gjøre rede for begrepet intelligens, og drøfte hvilken betydning intelligens har for læring
- drøfte sammenhengen mellom motivasjon, mestring og læring

- beskrive fasene i hukommelsesprosessen, og gjøre rede for hva hukommelse og glemsel har å si for læring
- drøfte hva som hemmer og fremmer læring
- gjøre rede for begrepet kreativitet, og gi eksempler på bruk av kreativitet i problemløsning
- forklare ulike læringsstrategier, og vise hvordan denne kunnskapen kan brukes i egen læring
- innhente, vurdere og bruke kilder på en relevant og etterprøvbar måte

Psykologiens biologiske grunnlag

Mål for opplæringen er at eleven skal kunne

- gjøre rede for nervesystemets og sansenes oppbygging og funksjon
- forklare hvordan hormoner påvirker tanker, følelser og atferd
- gjøre rede for sammenhengen mellom gener og menneskets muligheter og begrensinger
- forklare hvordan evolusjonen kan endre det biologiske grunnlaget for tanker, følelser og atferd
- beskrive biologiske behov, og gi eksempler på hvordan disse kan komme til uttrykk

Mennesket og helse

Mål for opplæringen er at eleven skal kunne

- definere helse og reflektere over livskvalitet
- drøfte begrepet normalitet i forhold til psykisk helse
- gjøre rede for vanlige psykiske kriser i ulike livsfaser, og drøfte hvordan krisene kan føre til vekst og utvikling
- gjøre rede for fasene i traumatiske kriser, og gi eksempel på hvordan det kan gis støtte
- forklare begrepet stress, hva som skaper stress og hvordan en kan forebygge negative stressreaksjoner
- reflektere over hvordan en kan redusere prestasjonsangst
- definere begrepet mobbing, og hvilke konsekvenser mobbing kan ha for den enkelte
- gjøre rede for sammenheng mellom rus og psykisk helse
- drøfte forhold som påvirker psykisk helse særlig knyttet til ungdomskultur

Psykologi 2

Psykologien i dag

Mål for opplæringen er at eleven skal kunne

- beskrive og forklare forskjellen på ulike retninger innenfor moderne psykologi
- gjøre rede for psykologiens bruksområde i dag
- gjøre rede for oppbygging av psykisk helsevern og krisepsykiatri

Sosialpsykologi

Mål for opplæringen er at eleven skal kunne

- gjøre rede for sosialiseringprosessen i et psykologisk perspektiv
- drøfte betydningen av å ha sosial kompetanse
- forklare hvorfor og hvordan grupper oppstår, vedlikeholdes og oppløses
- gjøre rede for ulike roller individet kan ha i sosiale sammenhenger, og gi eksempler på rollekonflikter
- drøfte hva som påvirker og endrer holdninger
- gjøre rede for ulike lederstiler, hvordan makt kan utøves og hva som kjennetegner en god leder
- drøfte autoritet og lydighet
- drøfte diskriminering med utgangspunkt i kunnskap om grupper, roller og holdninger
- gjøre rede for hvordan mellommenneskelige konflikter kan oppstå, og gi eksempler på hvordan de kan løses
- definere multikulturell kompetanse, og drøfte personlige og sosiale utfordringer i et flerkulturelt samfunn

Kommunikasjon

Mål for opplæringen er at eleven skal kunne

- gjøre rede for begrepet kommunikasjon, og kunne beskrive kommunikasjonsprosessen og hva som påvirker den
- beskrive verbale og ikke-verbale former for kommunikasjon og kommunikasjon som et kulturelt betinget fenomen
- gjøre rede for språkets muligheter og begrensninger
- gjøre rede for hva som kjennetegner god kommunikasjon, og demonstrere dette i praksis
- drøfte muligheter, begrensninger og risiko knyttet til digitale kommunikasjonsarenaer
- forklare fenomenet massesuggesjon, og reflektere over hvordan dette kan skje i dagens samfunn
- drøfte hvordan massemedia påvirker oss
- innhente, vurdere og bruke kilder på en relevant og etterprøvable måte

Helsepsykologi

Mål for opplæringen er at eleven skal kunne

- beskrive ulike former for psykiske vansker og lidelser
- forklare hvordan fysisk og psykisk helse påvirker hverandre
- gjøre rede for forebyggende psykisk helsearbeid, og diskutere behandling i et helsepsykologisk perspektiv
- drøfte utfordringer ved å være pårørende eller venner til personer med psykisk lidelser, og gi eksempler på mestringsstrategier

Vurdering

Bestemmelser for sluttvurdering:

Standpunktvurdering

Programfag	Ordning
Psykologi 1	Eleven skal ha standpunktkarakter
Psykologi 2	Eleven skal ha standpunktkarakter

Eksamen for elever

Programfag	Ordning
Psykologi 1	Elevene kan trekkes ut til muntlig eksamen. Eksamen blir utarbeidet og sensurert lokalt.
Psykologi 2	Elevene kan trekkes ut til skriftlig eller muntlig eksamen. Skriftlig eksamen blir utarbeidet og sensurert sentralt. Muntlig eksamen blir utarbeidet og sensurert lokalt.

Eksamen for privatister

Programfag	Ordning
Psykologi 1	Privatistene skal opp til muntlig eksamen. Eksamen blir utarbeidet og sensurert lokalt.
Psykologi 2	Privatistene skal opp til skriftlig eksamen. Eksamen blir utarbeidet og sensurert sentralt.

De generelle bestemmelsene om vurdering er fastsatt i forskrift til opplæringsloven.